

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŐTIRMALAR DERĐİŐİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 71 Haziran 2020 & Volume: 13 Issue: 71 June 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN BOŞ ZAMAN ETKİNLİKLERİNE KATILIMLARINI ENGELLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ

EXAMINATION OF FACTORS THAT PREVENT PARTICIPATION OF LEISURE ACTIVITIES OF MIDDLE SCHOOL STUDENTS

Soner AKĐÜN*
Mehmet ÇEBİ**

Öz

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin boş zaman etkinliklerine katılımını engelleyen faktörlerin belirlenmesidir. Araştırmaya, Samsun ilinde öğrenim görmekte olan ve seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiş 100' ü erkek 100'ü kadın olmak üzere toplam 200 ortaokul öğrencisi katılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak Alexandris ve Carroll (1997) tarafınca geliştirilen, Gürbüz ve Karaküçük (2007) tarafınca Türkçeye uyarlanan, Gürbüz ve ark (2012) tarafınca doğrulayıcı faktör analizi ile faktör yapısı yeniden test edilen "Boş Zaman Engelleri Ölçeği-18" kullanılmıştır. Ölçek 18 madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde t testi, ANOVA ve Tukey çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların boş zaman engelleri puanları ile cinsiyet, aktif spor yapma, yaş ve sınıf düzeyi değişkenleri arasında anlamlı düzeyde farklılıkların olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Araştırmadan elde edilen bulgular öğrencilerin rekreatif faaliyetlere katılımının, spor yapma durumu, yaş, cinsiyet ve sınıf düzeyine bağlı olarak etkilendiğini göstermektedir. Bu nedenle öğrencilerin boş zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirebilmeleri için sportif, kültürel, sosyal ve sanatsal etkinliklere daha çok önem verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Rekreatif Etkinlik, Serbest Zaman Engelleri.

Abstract

The aim of this study is to determine the factors that prevent middle school students from participating in leisure activities. A total of 200 secondary school students, 100 male and 100 female who are studying in Samsun and determined using the random sampling method, participated in this research. In the study, "Leisure Barriers Scale-18", which was developed by Alexandris and Carroll (1997), adapted to Turkish by Karaküçük and Gürbüz (2007), and whose factor structure was retested by confirmatory factor analysis by Gürbüz et al (2012), was used as the data collection tool. The scale consists of 18 items and 6 sub-dimensions. In the analysis of the data obtained in the research, t test, ANOVA and Tukey multiple comparison tests were used. As a result of the study, it was found that there were significant differences between the participants' leisure disability scores, gender, active sports, age and grade levels ($p<0.05$). Findings obtained from the research show that participation of students in recreational activities is affected depending on the situation of sports, age, gender and grade level. Therefore, more importance should be given to sports, cultural, social and artistic activities so that students can use their free time efficiently.

Keywords: Free Time Barriers, Recreation, Recreational Activity.

* Öğretmen, Kazım Karabekir İmam Hatip Ortaokulu, Samsun

** Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yaşar Dođu Spor Bilimleri Fakültesi

1.GİRİŞ

İnsanlığın varoluşundan bugüne dek büyük önem arz eden zaman kavramı; olayların birbiri ardına gerçekleştiği ve tekrarı mümkün olmayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Sabuncuoğlu ve Paşa, 2002). Zamanın iyi değerlendirilmesi, bireyin şahsına, toplumsal hayatına, çalışma yaşantısına, keyifli vakit geçirmesine ve istirahatine ayırdığı zamanı verimli bir şekilde kurgulayabilmesine ve olumlu yönde kullanabilmesine bağlıdır. Zira zamanın verimsiz kullanılması kişileri ve dolayısıyla içinde yaşamakta oldukları toplumları olumsuz yönde etkilemektedir (Kılbaş, 2001).

Zaman kavramı oldukça soyut ve içerik olarak birçok özelliği barındırmaktadır. Farklı alanlarda farklı sınıflandırılmaya tabi tutulsa da genel olarak, biyolojik zaman, çalışma zamanı ve boş zaman olarak incelenmektedir (Karaküçük, 2005). Biyolojik zaman, bireyin yaşamını sürdürmesi adına uyuma, yeme-içme ve temizlik gibi fizyolojik ihtiyaçlar için ayırdığı zamanı ifade ederken, çalışma zamanı bireyin geçimini sağlamak adına harcadığı zamanı kapsar (Binarbaşı, 2006). Boş zaman ise, bireyin yaşamında aile, iş ve sosyal sorumluluklarını gerçekleştirdikten sonra, kendi arzuları doğrultusunda istirahat etmek, eğlenmek, kendini geliştirmek veya gerçekleştirmek amacıyla harcadığı zaman dilimi olarak ifade edilmektedir (Dumazedier, 1960). Diğer bir ifade ile boş zaman; bireylerin çalışma ve zorunlu ihtiyaçlarının karşılanması dışında özgür olarak dinlenme, eğlenme, başarı kazanma ve ya kişisel gelişim adına kullandıkları zamandır (Greenwood ve Lashua, 2004).

İçinde bulunduğumuz 21.yüzyılda bilim ve teknolojinin hızlı bir şekilde gelişim göstermesi sonucu insan hayatı önemli düzeyde kolaylaşmış, refah düzeyi artmış ve bireylerin boş zamanlarında gözle görülür artışlar meydana gelmiştir. Fizyolojik ihtiyaçlarını kolaylıkla karşılayabilen insan kendini gerçekleştirme hedefine ulaşmak adına boş zamanlarını etkili şekilde değerlendirmeye yönelmektedir. Artan bu boş zamanların etkili ve verimli şekilde değerlendirilmesi, çalışma hayatının ve çevresel etmenlerin zihinsel, fiziksel ve ruhsal açıdan yıpratdığı insanlar için oldukça önemlidir. Çünkü modern toplumlarda boş zaman aktiviteleri -bunlara rekreatif faaliyet veya serbest zaman faaliyeti de denmektedir- sağlıklı ve dengeli bir hayat sürmek için en etkili ve önemli yöntemlerden birisidir.

Rekreatif faaliyetlerin aktif veya pasif şekilde, bireysel veya grupla birlikte istenilen herhangi bir zaman diliminde açık veya kapalı alanlarda gerçekleştirilebiliyor olması ona duyulan ilgiyi artırmaktadır. Ayrıca tüm yaş ve cinsiyetteki bireylere hitap edebiliyor olmasından dolayı çocuklar için de oldukça önemlidir (Tamer, 1998). Rekreatif faaliyetler çocukların yaratıcı düşünme ve kendini ifade edebilme, arkadaşlık kurma, birlikte hareket edebilme ve sorumluluk alabilme gibi becerilerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca problem çözme, olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurma ve kişisel becerilerini geliştirmeleri açısından da oldukça etkilidir (Pala ve Kalayış, 2012).

21.yüzyılda okul çağı çocuklarının boş zamanlarını genel olarak tv izleyerek veya bilgisayar başında oyun oynayarak harekettten yoksun bir şekilde geçirmekte oldukları herkesin malumudur. Oysaki rekreasyon bilincine sahip çocuklar ve gençler düzenli olarak rekreatif etkinliklere katılarak fizyolojik ve psikolojik açıdan gelişimlerine katkı sağlayabilmektedir. Özellikle ders yoğunluğu ve başarı beklentisi gibi faktörler ile stres düzeyi artan çocuklar rekreatif faaliyetler aracılığı ile morallerini üst düzeye çıkararak ruhsal doyuma ulaşabilmektedir (Güler ve Türkmen, 2018).

Çocukların fiziksel uygunluk seviyelerini belirleme çalışmalarının daha anlamlı ve yararlı olması için değişik yaş gruplarında, her iki cinsiyette, farklı coğrafi bölgelerde, farklı sosyo-ekonomik gruplarda, farklı eğitim seviyelerinde çok sayıda çocuk ölçülerek testler enine kesit, boylamsal ve sıralı yöntem kullanılarak tekrarlanmalıdır (Ziyagil ve ark.,2010).

Bireylerin boş zamanlarını etkili bir şekilde kullanmaları adına oldukça önemli olan rekreatif faaliyetlere farklı sebepler öne sürerek veya birçok engel nedeni ile katılmadıkları ifade edilmektedir (Karaküçük ve Gürbüz, 2007). Bu bağlamda özellikle okul çağı çocuklarının tüm yönleri ile gelişimlerini desteklemek ve boş zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirmelerine katkı sağlamak adına rekreatif faaliyetlere katılım engellerinin belirlenmesi oldukça önemlidir. Bu doğrultuda yapılan araştırmanın amacı; okul çağı çocuklarının boş zaman engellerinin belirlenmesi, demografik değişkenler açısından karşılaştırılması ve aralarındaki ilişkilerin belirlenmesidir.

2.MATERYAL ve METOT

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini, seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenen 2019-2020 eğitim öğretim yılında Samsun ilinde öğrenim gören 5.-8. Sınıf düzeyinde ve 10-13 yaşlarında 100' ü kadın, 100' ü erkek olmak üzere toplam 200 gönüllü ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak Alexandris ve Carroll (1997) tarafınca geliştirilen, Gürbüz ve Karaküçük (2007) tarafınca Türkçeye uyarlanan, Gürbüz ve ark (2012) tarafınca doğrulayıcı faktör analizi ile faktör yapısı yeniden test edilen "Boş Zaman Engelleri Ölçeği (BZEÖ)-18" kullanılmıştır. Ölçek 18 madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar; birey psikolojisi (3 madde "1- 2- 3"), bilgi eksikliği (3 madde "4- 5- 6"), (c) tesis (3 madde "7- 8- 9"), arkadaş eksikliği (3 madde "10- 11- 12"), zaman (3 madde "13- 14- 15") ve ilgi eksikliği (3 madde "16- 17- 18") biçimindedir. Ölçek maddeleri (1) "Kesinlikle Önemsiz" ve (4) "Kesinlikle Önemli" biçiminde sıralanmakta ve puanlanmaktadır.

2.3. İstatistiksel Değerlendirme

Elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 22.00 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde cinsiyet ve spor yapma durumlarının karşılaştırılmasında t testi, sınıf ve yaş değişkeninin karşılaştırılmasında ANOVA, çoklu grupların kendi içlerindeki farklılığı tespit edebilmek için Tukey çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. İstatistik anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak alınmıştır.

3.BULGULAR

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğrencileri tanımlayıcı frekans ve yüzde değerleri

Tanımlayıcı Özellikler		Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	100	50
	Erkek	100	50
Yaş	10 yaş	51	25.5
	11 yaş	52	26
	12 yaş	53	26.5
	13 yaş	44	22
Sınıf Düzeyi	5.sınıf	50	25
	6.Sınıf	50	25
	7.Sınıf	50	25
	8.Sınıf	50	25
Spor Yapma Durumu	Aktif Spor Yapan	49	24.5
	Aktif Spor Yapmayan	151	75.5
Toplam		200	100

Tablo 1' de araştırmaya katılan öğrencilerin 100'ünün (%50) kadın, 100'ünün (%50) erkek olduğu, 51'inin (%25.5) 10 yaşında, 52'sinin (%26) 11 yaşında, 53'ünün (%26.5) 12 yaşında, 44'ünün (%22) ise 13 yaşında olduğu görülmektedir. Ayrıca tüm katılımcıların eşit oranda (%25) sınıflara dağıldığı, 49'unun (%24.5) aktif olarak spor yaparken 151'inin (%75.5) aktif olarak spor yapmayan bireylerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 2. Cinsiyet değişkenine göre boş zaman engellerinin karşılaştırılması

Cinsiyet		n	Ort.	S.S.	t	p
Birey Psikolojisi	Kadın	100	6,68	1,53	2,522	0,012*
	Erkek	100	6,14	1,50		
Bilgi eksikliği	Kadın	100	6,66	2,54	2,991	0,003*
	Erkek	100	5,65	2,23		
Tesis	Kadın	100	6,93	2,25	3,037	0,003*
	Erkek	100	5,98	2,17		
Arkadaş eksikliği	Kadın	100	6,90	2,44	2,861	0,005*
	Erkek	100	5,94	2,30		
Zaman	Kadın	100	7,33	2,41	1,770	0,078
	Erkek	100	6,75	2,22		
İlgi eksikliği	Kadın	100	6,05	2,47	0,408	0,683
	Erkek	100	5,91	2,38		

* $p < 0.05$

Tablo 2' de araştırmaya katılan kadın öğrencilerin birey psikolojisi, bilgi eksikliği, tesis ve arkadaş eksikliği alt boyutlarında erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek puana sahip oldukları ($p<0.05$), diğer alt boyutlarda ise anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo3. Spor yapma durumuna göre boş zaman engellerinin karşılaştırılması

Spor yapma		n	Ort.	S.S.	t	p
Birey Psikolojisi	Spor yapan	49	6,00	1,31	-2,173	0,031*
	Spor yapmayan	151	6,54	1,58		
Bilgi eksikliği	Spor yapan	49	5,08	2,11	-3,660	<0,001**
	Spor yapmayan	151	6,50	2,44		
Tesis	Spor yapan	49	5,47	2,06	-3,624	<0,001**
	Spor yapmayan	151	6,77	2,23		
Arkadaş eksikliği	Spor yapan	49	5,14	2,03	-4,458	<0,001**
	Spor yapmayan	151	6,83	2,39		
Zaman	Spor yapan	49	6,39	2,53	-2,280	0,024*
	Spor yapmayan	151	7,25	2,23		
İlgi eksikliği	Spor yapan	49	4,88	2,01	-3,794	<0,001**
	Spor yapmayan	151	6,34	2,44		

* $p<0.05$, ** $p<0.001$

Tablo 3'te araştırmaya katılan katılımcılardan aktif olarak spor yapmayanların boş zaman engelleri puanlarının birey psikolojisi, bilgi eksikliği, tesis, arkadaş eksikliği, zaman ve ilgi eksikliği alt boyutlarında spor yapanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir (* $p<0.05$, ** $p<0.001$).

Tablo 4. Yaş değişkenine göre boş zaman engellerinin karşılaştırılması

		n	Ort.	S.S.	F	p	fark
Birey psikolojisi	10 yaş (1)	51	6,08	1,55	4,857	,003*	4>1,3
	11 yaş (2)	52	6,38	1,50			
	12 yaş (3)	53	6,15	1,39			
	13 yaş (4)	44	7,14	1,53			
Bilgi eksikliği	10 yaş (1)	51	5,82	2,06	5,973	,001*	4>1,2,3
	11 yaş (2)	52	6,04	2,36			
	12 yaş (3)	53	5,53	2,20			
	13 yaş (4)	44	7,43	2,79			
Tesis	10 yaş (1)	51	6,06	2,25	3,474	,017*	2>3
	11 yaş (2)	52	7,10	2,44			
	12 yaş (3)	53	5,91	2,04			
	13 yaş (4)	44	6,82	2,11			
Arkadaş eksikliği	10 yaş (1)	51	6,55	2,16	2,006	,114	
	11 yaş (2)	52	6,60	2,70			
	12 yaş (3)	53	5,75	2,18			
	13 yaş (4)	44	6,86	2,53			
Zaman	10 yaş (1)	51	7,25	2,25	2,860	,038*	4>3
	11 yaş (2)	52	6,98	2,53			
	12 yaş (3)	53	6,36	2,37			
	13 yaş (4)	44	7,68	1,94			
İlgi eksikliği	10 yaş (1)	51	5,82	2,37	6,460	<0,001**	4>1,2,3
	11 yaş (2)	52	5,48	2,32			
	12 yaş (3)	53	5,51	2,16			
	13 yaş (4)	44	7,32	2,46			

* $p<0.05$, ** $p<0.001$

Tablo 4'te araştırmaya katılan bireylerden; birey psikolojisi alt boyutunda 13 yaş grubu öğrencilerin boş zaman engelleri puanları 10 ve 12 yaş grubu öğrencilerin puanlarından daha yüksektir ($p=0.003$). Bilgi

eksikliği ve ilgi eksikliği alt boyutlarında 13 yaş grubu öğrencilerin boş zaman engelleri puanları diğer yaş grubu öğrencilerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir (* $p<0.05$, ** $p<0,001$). Tesis alt boyutunda 11 yaş grubu öğrencilerin boş zaman engelleri puanları 12 yaş grubu öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir ($p=0,017$). Zaman alt boyutunda 13 yaş grubu öğrencilerin boş zaman engelleri puanları 12 yaş grubundan anlamlı düzeyde yüksektir ($p=0,038$).

Tablo 5. Sınıf değişkenine göre boş zaman engellerinin karşılaştırılması

		n	Ort.	S.S.	F	p	fark
Birey psikolojisi	5. sınıf (1)	50	5,98	1,58	4,081	,008*	4>1
	6. Sınıf (2)	50	6,38	1,40			
	7. Sınıf (3)	50	6,28	1,44			
	8. Sınıf (4)	50	7,00	1,56			
Bilgi eksikliği	5. sınıf (1)	50	5,82	2,20	10,310	<0,001**	4>1,2,3
	6. Sınıf (2)	50	6,10	2,22			
	7. Sınıf (3)	50	5,12	2,07			
	8. Sınıf (4)	50	7,58	2,60			
Tesis	5. sınıf (1)	50	6,08	2,37	2,316	,077	
	6. Sınıf (2)	50	6,90	2,10			
	7. Sınıf (3)	50	6,00	2,44			
	8. Sınıf (4)	50	6,84	1,99			
Arkadaş eksikliği	5. sınıf (1)	50	6,56	2,15	2,745	,044*	4>3
	6. Sınıf (2)	50	6,68	2,77			
	7. Sınıf (3)	50	5,60	1,99			
	8. Sınıf (4)	50	6,84	2,54			
Zaman	5. sınıf (1)	50	7,10	2,28	4,956	,002*	4>3
	6. Sınıf (2)	50	7,18	2,49			
	7. Sınıf (3)	50	6,08	2,46			
	8. Sınıf (4)	50	7,80	1,74			
İlgi eksikliği	5. sınıf (1)	50	5,72	2,26	8,149	<0,001**	4>1,2,3
	6. Sınıf (2)	50	5,70	2,42			
	7. Sınıf (3)	50	5,18	2,13			
	8. Sınıf (4)	50	7,32	2,38			

* $p<0.05$, ** $p<0.001$

Tablo 5'te araştırmaya katılan bireylerden; birey psikolojisi alt boyutunda 8. sınıf öğrencileri 5. Sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde boş zaman engelleri puanına sahiptir ($p=0,008$). Bilgi eksikliği ve ilgi eksikliği alt boyutunda 8. Sınıf öğrencilerinin BZEÖ puanları diğer sınıf öğrencilerinin puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir (** $p<0.001$). Arkadaş eksikliği ve zaman alt boyutunda ise 8. Sınıf öğrencileri 7. Sınıf öğrencilerine oranla anlamlı düzeyde daha yüksek puana sahiptir ($p<0.05$).

4.TARTIŞMA

Bilimin ve teknolojinin hızla geliştiği çağımızda bireylerin ve özellikle de okul çağı çocuklarının sağlıklı, dengeli ve mutlu bir yaşam sürebilmesi için boş zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirmeleri oldukça önemlidir. Aynı zamanda bireyler bu tür etkinliklere katılırken ve ya katılmayı planlarken bazı engellerle karşılaşabilmektedir. Bu engellerin belirlenmesine ve ortadan kaldırılmasına yardımcı olması açısından yapılan bu çalışma oldukça önemlidir. Bu doğrultuda yapılan çalışmanın amacı; ortaokul öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerine katılımını engelleyen faktörleri belirlemektir.

Tablo 1 incelendiğinde; araştırmaya katılan bireylerden 100'ünün (%50) kadın, 100'ünün (%50) erkek olduğu, katılımcıların 10 yaşında 51 (%25.5), 11 yaşında 52 (%26), 12 yaşında 53 (%26.5) ve 13 yaşında 44 (%22) kişiden oluştuğu görülmektedir. Ayrıca tüm katılımcıların eşit oranda (%25) sınıflara dağıldığı, 49'unun (%24.5) aktif olarak spor yaparken 151'inin (%75.5) aktif olarak spor yapmayan bireylerden oluştuğu görülmektedir. Tablo 2 incelendiğinde; araştırmaya katılan kadın öğrencilerin Boş Zaman Engelleri Ölçeği-18 (BZEÖ)' den aldıkları puanların erkek öğrencilerin puanlarına oranla tüm alt boyutlarda yüksek olduğu, birey psikolojisi, bilgi eksikliği, tesis ve arkadaş eksikliği alt boyutlarında ise anlamlı olarak yüksek

olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Literatürdeki birçok araştırmada olduğu gibi Alexandris ve Carroll (1997)'in üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları çalışmalarında da; cinsiyet faktörünün boş zaman etkinliklerine katılmayı etkileyen önemli bir değişken olduğu belirtilmektedir. Nitekim Emir vd. (2013) üniversite öğrencilerine yönelik rekreatif faaliyetlere katılımın önündeki engelleri belirlemek üzere yapmış oldukları araştırmalarında, kadın üniversite öğrencilerinin BZEÖ puanlarının birey, zaman, ilgi alt boyutlarında ve ölçeğin tümü için erkek üniversite öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğunu belirlemişlerdir ($p<0,05$). Ekinci vd. (2014)'nin üniversite öğrencilerinin rekreasyonel etkinliklere katılımını engelleyen unsurları araştırdıkları çalışmalarında kadınların arkadaş eksikliği, bilgi eksikliği ve zaman alt boyutlarında erkeklere oranla anlamlı düzeyde daha yüksek puanlara sahip olduğunu bulmuşlardır ($p<0,05$). Ayrıca Öztürk ve Bayazıt (2020)' in halk eğitim merkezinde çalışan bireylerin rekreatif faaliyetlere katılımını engelleyen faktörleri inceledikleri araştırmalarında kadınların tesis, bilgi eksikliği ve birey psikolojisi alt boyutlarında erkeklere oranla anlamlı düzeyde daha fazla engel ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bu bulguların, bizim çalışmamızdaki cinsiyet değişkeninin kadınlar özelindeki sonuçlarını desteklediği söylenebilir. Öte yandan Bosna vd. (2018)' nin üniversite öğrencilerinin rekreatif faaliyetlere katılımının önündeki engelleri inceledikleri araştırmalarında, çalışmamızın aksine cinsiyet değişkeninin tüm alt boyutlarda anlamlı düzeyde etkili olmadığı sonucuna varmışlardır ($p>0,05$). Bu zıtlığa çalışmamızdaki kadın öğrencilerin yaşamış oldukları çevredeki boş zaman etkinlik alanlarına üniversitedeki hemcinsleri kadar rahat ulaşamıyor olmaları ve ya yaşamış oldukları topluluğun kendilerine biçmiş olduğu kadın rolünün yeteri kadar etkin olmaması sebep olmuş olabilir. Daha çok fiziksel uğraş gerektiren eylemlerden oluşan rekreatif etkinliklere kadın öğrencilerin erkekler kadar ilgi duymamaları ve erkeklerin kadınlara oranla daha fazla sosyal deneyime sahip olmaları gibi faktörlerin cinsiyet değişkeni özelinde ortaya çıkan sonuçlara anlamlı düzeyde etki ettiği söylenebilir. Tablo 3 incelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerden spor yapmayanların BZEÖ puanlarının spor yapanlara göre birey psikolojisi, bilgi eksikliği, tesis, arkadaş eksikliği, zaman ve ilgi eksikliği alt boyutlarında anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Önsoy (2019) yapmış olduğu çalışmasındaki katılımcılardan fiziksel etkinliklere katılanların boş zaman engelleri puanlarının fiziksel etkinliğe katılmayanlara göre tüm alt boyutlarda anlamlı düzeyde düşük olduğunu bulmuştur ($p<0,05$). Benzer şekilde Bulut ve Koçak (2016)'in üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırmada hiç spor yapmamış öğrencilerin BZEÖ toplam puanlarının daha önce spor yapmış ve ya hali hazırda yapmakta olan bireylerin toplam puanlarına oranla daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca Damianidis vd. (2007)' nin lise ve ortaokulda öğrenim gören bireylerin ders dışı fiziksel faaliyetlere katılımına engel olan faktörleri ortaya koymak amacıyla yapmış oldukları çalışmalarında; sporla ilgilenen öğrencilerin yapmayan öğrencilere göre ders dışı fiziksel etkinliklere katılım puanlarının anlamlı düzeyde yüksek olduğunu bulmuşlardır ($p<0,05$). Bahsi geçen çalışmalara bakıldığında çalışmamız ile benzer sonuçları ortaya koyduğundan söz edilebilir. Zira spor yapan insanların, boş zaman aktivitelerini içselleştirerek yaşamlarının bir parçası haline getirebildikleri ve dolayısıyla bu tür etkinlikleri gerçekleştirmelerinin önünde engel teşkil eden faktörleri ortadan kaldırma konusunda spor yapmayanlara göre daha yetkin oldukları söylenebilir. Çalışma sonuçlarına göre Tablo 4 incelendiğinde; araştırmaya katılan öğrencilerin yaş değişkenine göre BZEÖ' den almış oldukları puanlar arasında birey psikolojisi, bilgi eksikliği, ilgi eksikliği ve zaman alt boyutlarında anlamlı farkların olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Benzer şekilde Alexandris ve Carroll (1997)' in üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları çalışmalarında yaşın bireylerin rekreatif etkinliklere katılımında önemli bir etken olduğunu belirtmişlerdir. Kunz ve Graham (1996) yapmış oldukları çalışmada bireylerin yaşlarının arttıkça rekreatif faaliyetlere katılımlarının azalmakta olduğu sonucuna varmışlardır. Ayrıca literatürde yapılan muhtelif araştırmalarda yaşın boş zaman etkinliklerine katılmada bireyleri önemli düzeyde etkileyen bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır (Ekinci vd. 2014; Pala ve Dinç 2013). Benzer şekilde bizim çalışmamızda da yaş faktörünün anlamlı düzeyde etkili olduğu ve bu doğrultuda 13 yaş bireylerin birey psikolojisi, bilgi eksikliği, ilgi eksikliği ve zaman alt boyutlarında kendinden küçük öğrencilere oranla BZEÖ' den aldıkları puanların anlamlı oranda yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumun 13 yaş grubu bireylerin liseye hazırlık amacıyla girdikleri yoğun sınav temposundan dolayı boş zaman etkinlikleri için zaman bulamıyor olmaları, süreçte fiziksel etkinlikler sebebiyle sakatlanmaktan korkuyor olmaları, bu doğrultuda yeterli bilgi ve ilgiden yoksun olmaları gibi nedenlerden ötürü ortaya çıktığı düşünülmektedir. Tablo 5 incelendiğinde; araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin sınıf değişkenine göre BZEÖ' den aldıkları puanlar arasında birey psikolojisi, bilgi eksikliği, ilgi

eksikliği, arkadaş eksikliği ve zaman alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılıkların olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bosna vd. (2018)'nin üniversite öğrencilerinin boş zaman engellerini araştırdıkları bir çalışmada; 5.sınıf ve üzeri öğrencilerinin BZÖE' den aldıkları puanların zaman, ilgi eksikliği ve birey psikolojisi alt boyutlarında alt sınıflara oranla anlamlı düzeyde yüksek olduğunu diğer alt boyutlarda ise anlamlılığın söz konusu olmadığını belirtmişlerdir ($p<0,05$). Üniversite öğrencilerinin boş zaman faaliyetlerine katılımları önündeki engellerin belirlenmesi amacıyla yapılan bir başka araştırmada ise Kalkay (2019), 1.sınıf öğrencilerinin BZEÖ puanlarının diğer sınıfların puanlarına göre birey psikolojisi alt boyunda anlamlı düzeyde düşük olduğunu saptamıştır ($p<0,05$). Dalkıran (2012)'nin serbest zaman faaliyetlerine katılmayan ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin bu etkinliklere neden katılmadıklarını araştırdığı çalışmasında; öğrencilerin %75,7'si gibi yüksek bir çoğunluğunun bu faaliyetlere katılmak için zaman bulamadığını belirtmiştir. Benzer şekilde bizim çalışmamızdaki 8.sınıf öğrencilerinin BZEÖ puanları birey psikolojisi, bilgi eksikliği, ilgi eksikliği, arkadaş eksikliği alt boyutlarının yanı sıra zaman alt boyutunda da 7. Sınıf öğrencilerine oranla anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır ($p<0,05$). Bu sonucun, 8. sınıf öğrencilerinin yoğun olan müfredata ek olarak geleceklerini bir anlamda şekillendirecek olan Liselere Geçiş Sınavı'nın (LGS) üzerlerindeki baskıyı arttırdığı ve bu yüzden boş zaman etkinliklerine ayıracak zamanlarının olmaması, kendilerine eşlik edecek arkadaş bulamamaları ve ilgilerini farklı yollara kanalize etmeye ihtiyaç duymalarından dolayı ortaya çıkmış olduğu söylenebilir. Benzer bir çalışmada Çebi ve ark. (2018) spor bilimleri fakültesi ve diğer fakülte öğrencilerinin boş zaman engelleri arasında anlamlı bir farklılığının tespit edilmemiş olması, öğrencilerin boş zaman faaliyetlerine katılım engeli açısından ölçeğin alt boyutlardaki bireysel ve çevresel şartlardan benzer şekilde etkilendikleri; öğrencilerin boş zaman faaliyetlerine katılım engeli açısından en yakın faktörün arkadaş eksikliğinin olması, fiziksel aktivitelere katılımında arkadaş, birlikte hareket etme ve teşvik etmenin önemli olduğu ve bunun eksik kaldığı; en uzak faktörün tesis olması ise fiziksel aktiviteler için yeterli denecek seviyede bölgenin tesise sahip olduğu kanısını ortaya çıkarmakta olabileceğini bildirmiştir. Sınıf düzeyi değişkeni doğrultusunda ortaya çıkan sonucun, sınıf düzeyi yükseldikçe hayata dair kaygıların, sorumlulukların ve dolayısıyla bireylerin üzerindeki baskının artması neticesinde ortaya çıktığı söylenebilir.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak bu çalışmada örneklem grubunu oluşturan ortaokul öğrencilerinin cinsiyet, spor yapma, yaş ve sınıf düzeyi değişkenleri ile boş zaman engelleri puanları arasında anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda, boş zaman engelleri puanları cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde kadınların puanlarının birey psikolojisi, bilgi eksikliği, tesis ve arkadaş eksikliği alt boyutlarında erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Katılımcıların BZEÖ ile spor yapma değişkeni karşılaştırıldığında ölçeğin tüm alt boyutlarında spor yapmayanların puanlarının diğerlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaş değişkeni ile boş zaman engelleri puanları incelendiğinde birey psikolojisi, bilgi eksikliği, ilgi eksikliği ve zaman alt boyutlarında anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir. Bu farklılığa 13 yaş grubu öğrencilerin puanlarının kendilerinden küçük bireylerin puanlarından yüksek olması sebep olmuştur. Katılımcıların ölçekten aldıkları puanlar ile bir diğer değişken olan sınıf düzeyinin karşılaştırılması sonucunda ise tesis alt boyutu haricindeki tüm alt boyutlarda anlamlı farklılıkların olduğu ve buna 8. Sınıf öğrencilerinin yüksek boş zaman engelleri puanlarının neden olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla öğrencilerin boş zamanlarını daha verimli şekilde değerlendirmelerini sağlamak adına, konunun uzmanları başta olmak üzere tüm paydaşların sportif, kültürel, sosyal ve sanatsal etkinlikler planlaması ve bu etkinlikleri ulaşılabilir kılması oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- Alexandris, K., Carroll, B. (1997). Demographic Differences in the Perception of Constraints on Recreational Sport Participation: Result from a Study in Greece. *Leisure Studies*, 16(2),107-125.
- Binarbaşı, S. (2006). *Kütahya ilinde ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının tespiti ve incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya,4-5.
- Bosna, O. Ş., Bayazıt, B., Yılmaz, O. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılımlarına Engel Olan Faktörlerin İncelenmesi (Üsküdar Üniversitesi Örneği). *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2),200-211.
- Bulut, M., Koçak, F. (2016). Hazırlık Öğrenimi Gören Kadın Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılmalarını Engellenen Faktörlerin Belirlenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 7(2),61-71.
- Çebi, M., Eliöz, M., Yamak, B., Satıcı, A. (2018). Spor Bilimleri ve Diğer Fakülte Öğrencilerinin Boş Zaman Faaliyetlerine Katılım Engellerinin İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1),23-30.
- Dalkıran, O. (2012). *Dershane Öğrencilerinin Fiziksel Aktivitede Bulunma Değişkenine Göre Sürekli Kaygı, Sınav Kaygısı ve Sosyal Beceri Düzeyleri İle Sınav Performanslarının Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara,32.

- Damianidis, C. ve Diğerleri (2007). Öğrencilerin Rekreasyonel Faaliyetlere Katılımında Algılanan Engeller: Yunanistan Livadia Şehri Okulları. *Inquiries in Sport and Physical Education*, 5(3),379-385.
- Dumazedier, J. (1960). Current Problems of Sociology of Leisure. *International Social Science Journal*, 4(4),522-531.
- Ekinci, N. E., Kalkavan, A., Üstün, Ü. D., Gürbüz, B. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Sportif ve Sportif Olmayan Rekreatif Etkinliklere Katılmalarına Engel Olabilecek Unsurların İncelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1),1-13.
- Emir, E., Öncü, E., Gürbüz, B. (2013). Exemination of Constraints to Leisure Activities in Turkish University Students. *55th ICHPER.SD Anniversary World Congress & Exposition*, December, İstanbul, Turkey, 2013; 532.
- Greenwood, M., Lashua Brett, D. (2004). What is Leisure? The Perceptions of Recreation Practitioners and Others. *Leisure Science*, 26(1),1-17.
- Güler, H., Türkmen M. (2018). Investigation of the Effects of Leisure Time Constraints of the university Students in Physical Education and Sport Schools on Their Leisure Time Motivation: Bartın University Sample. *International Journal of Recreation and Sport science*, 2(1),39-52.
- Gürbüz, B., Karaküçük, S. (2007). Boş Zaman Engelleri Ölçeği-28: Ölçek Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12 (1),3-10.
- Gürbüz, B., Öncü, E., Emir, E. (2012). Boş Zaman Engelleri Ölçeği: Yapı Geçerliğinin Test Edilmesi. *12.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*, 12-14 Aralık, Denizli, Türkiye, 2012; 339-343.
- Kalkay, Y. K. (2019). *Güneydoğu Anadolu Bölgesi üniversite öğrencilerin rekreasyonel faaliyetlere katılım düzeyi ve engel olan faktörler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 52.
- Karaküçük, S. (2005). *Rekreasyon- Boş Zaman Değerlendirme*. 5.Basım. Ankara: Gazi Yayınevi, 86.
- Karaküçük, S., Gürbüz, B. (2007). *Rekreasyon ve Kent(li)leşme*. Ankara: Gazi Kitabevi, 107.
- Kılbaş, Ş. (2001). *Rekreasyon Boş zamanları Değerlendirme*. Adana: Anaca Yayınları, 72.
- Kunz, J. L., Graham, K. (1996). Life Course Changes in Alcohol Consumption in Leisure Activities of Men and Women. *Journal of Drug Issues*, 26(4), 805-827.
- Önsoy, İ. K. (2019). *Ege bölgesinde yaşayan yabancıların rekreasyonel eğilimleri ve rekreasyonel etkinliklere katılımlarını engelleyen faktörlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla, 33.
- Öztürk, F., Bayazıt, B. (2020). Halk Eğitim Merkezlerinde Çalışan Bireylerin Rekreatif Etkinliklere Katılımlarına Engel Olan Faktörlerin İncelenmesi (Kocaeli İli Örneği). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1),85-105.
- Pala, A., Kolayis, H. (2012). Farklı Bölgelere Göre 11-15 Yaş Grubu Çocukların Rekreatif Faaliyetlerinin Karşılaştırılması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1),1007-1016.
- Pala, F., Dinç, S. C. (2013). Kamu Kurumlarında Görev Yapan Personelin Serbest Zaman Engellerine Katılımını Engelleyen Faktörlerin Belirlenmesi. 2. Rekreasyonel Araştırmaları Kongresi, Aydın, Türkiye, 2013; 632-637.
- Sabuncuoğlu, Z., Paşa, M. (2002). *Zaman Yönetimi*. Birinci baskı. Bursa: Ezgi Kitabevi, 76.
- Tamer, K. (1998). *Sportif rekreasyon etkinliklerine liderlik eden antrenörlerin lider davranış boyutları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 14-15.
- Ziyagil, M.A., Türkmen, M., Sivrikaya, H., Eliöz, M., Çebi, M. (2010).Samsun İlindeki 14 17 Yaş Erkek ve Kız Öğrencilerin Fiziksel ve Fonksiyonel Özellikleri Arasındaki İlişki. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 1(1),50-59.